

Anne Gisleson este scriitoare, cofondatoare a centrului Antenna de promovare a literaturii și artelor vizuale din New Orleans, director al Programului de Creative Writing din cadrul Centrului pentru Arte Creative din același oraș. Eserile sale au apărut în publicații precum *Los Angeles Times*, *The Atlantic*, *The Oxford American*, *The Believer* și în câteva antologii, printre care *The Best American Non-Required Reading*, *Best Music Writing*, *Life in the Wake*. Este coautoare, alături de fotografa Michel Varisco, a albumului *Shifting: How to Rebuild a City: Field Guide from a Work in Progress*, care ilustrează deopotrivă frumusețea și starea de degradare a deltei fluviului Mississippi de după uraganul Katrina.

Anne Gisleson locuiește în New Orleans împreună cu soțul ei și cu cei doi fii.

Anne Gisleson

ISCODITORII

UN AN DE CUGETĂRI, BĂUTURĂ, TRISTETE ȘI LECTURI

Traducere din engleză și note de
Raluca Miheșan și Adina Cobuz

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

<i>Prefață</i>	11
IANUARIE <i>Toate sunt deșertăciune</i>	21
FEBRUARIE <i>Lumea de piatră</i>	43
MARTIE <i>Păntecele chitului</i>	66
APRILIE <i>Cazna cea de Taină sau Popasurile Crizei Existențiale (Via dolorosa)</i>	86
MAI <i>Pădurea-ntunecată</i>	114
IUNIE <i>Voci deasupra apei</i>	134
IULIE <i>Cel mai viu dintre noi toți</i>	147
AUGUST <i>Mahmureala metafizică</i>	162
SEPTEMBRIE <i>Zidurile cetății</i>	184
OCTOMBRIE <i>Cetatea fără ziduri</i>	201
NOIEMBRIE <i>Ninive</i>	223
DECEMBRIE <i>Împărțirea pământurilor</i>	248
AJUNUL ANULUI NOU <i>Tancurile contra găinilor</i>	266
<i>Mulțumiri</i>	275
<i>Anexă: cărți citate</i>	277

IANUARIE

Toate sunt deșertăciune

Aproape toată lumea și-a făcut apariția la timp, lucru neobișnuit pentru orice reuniune în New Orleans. Prietenii noștri au parcat și au închis farurile sau și-au legat bicicletele de gardul vechi din fier. Pașii lor răsunau pe veranda de lemn. Întâlnirea de la șapte și jumătate a fost anunțată de clopotele dogite ale turlei bisericii din intersecția cu strada Dauphine. Acum câțiva ani, biserica și-a schimbat numele în Fericitul Francis Xavier Seelos, în cinstea unui preot din zonă care a murit având grijă de bolnavii de febră galbenă după Războiul Civil. Deși era aproape un sfânt, în purgatoriul canonic, legitimitatea așa-ziselor lui miracole trebuia ratificată de birocrăția Vaticanului. Mărturiile atestau că fusese un mare binefăcător, chiar sfânt, dar avea el oare puteri magice?

Pe masa noastră scundă din living stăteau îngrămădite sticle de vin, iar lumea se-așezase pe canapele și pe fotoliile-puf de pe podea. Proiectul nostru părea să necesite niște whisky de calitate, un exemplu rafinat de producție umană – specia își vădea valoarea –, așa că eu și cu Brad cumpărasem o sticlă de Aberlour. Pentru această primă întâlnire nu aveam totuși așteptări foarte clare, și cu atât mai puțin un program bine stabilit, prin urmare nimeni nu prea știa cum să înceapă.

Am turnat în pahare și am făcut cunoștință. Cu excepția surorii mele mai mici Susan și a lui Chris, pe care-l cunoscusem în anii întunecați de după moartea gemenelor, ceilalți erau oameni cu care eu și Brad ne-am împrietenit de când ne-am cunoscut, cu opt ani în urmă. Îi știam din sfere diferite ale vieții noastre – muncă, artă, copii. Pe lângă CV-ul excentric al lui Chris, aveam câțiva scriitori/profesori, poeți/muzicieni, câțiva artiști vizuali, un director de construcții și fost instalator, precum și un profesor de psihologie care avea cabinet și care se autointitula de multă vreme „instalator existențial“.

Chris a rostit un preambul dând câteva informații de bază. Alesese textele de început pentru că voia să se întoarcă în timp, să se raporteze la antici, să ajungă la sursa ideii de existențialism – cel puțin din perspectiva occidentală – cu ajutorul unei scrisori despre arta de a trăi a filozofului grec Epicur, care trăise în secolul III î.Cr., către regele Menoiceus, și al cărții Ecleziastului din Vechiul Testament, despre care se crede că a fost scrisă la scurt timp după scrisoarea menționată. Scanasem textele împreună cu Brad și le trimiseserăm pe e-mail, așa că aveau cu toții câte un exemplar pe care își făcuseră notițe sau, în câteva cazuri, un telefon pe care să-l butoneze ca să găsească pasajele. Apoi au fost moștenirile divergente ale lui Epicur și ale Ecleziastului, continuă Chris. Unii cărturari au susținut că Ecleziastul avusese probabil mai mulți autori, ceea ce ar explica inconsecvențele, contradicțiile și bâlbâielile naratorului, Propovăduitorul, despre care se bănuia că era bătrânul rege Solomon, fiul lui David, care meditează asupra propriei vieți și împărtășește din învățăturile sale. Despre Epicur se credea îndeobște că a fost căpetenia unui fel de cult, ascunzându-se în grădina lui împreună cu discipolii, și a început să fie asociat în mod greșit cu hedonismul extravagant. De fapt, el ne îndemna să fim moderați și să ne mulțumim cu cât mai puțin, astfel încât să putem prețui cum se cuvine vremurile prospere. Căutarea plăcerii

avea mai degrabă legătură cu absența durerii, nu cu plăcerile excesive ale simțurilor.

Chris a citit cu voce tare un paragraf din Epicur despre importanța studierii filozofiei, concentrându-se hotărât pe vocale, cu accentul lui de Boston. Se simțea ca pește-n apă când vorbea la microfon în fața unei mulțimi, și și-a adaptat interpretarea la publicul restrâns din încăpere:

— „În consecință, și tânărul, și vârstnicul trebuie să filozofeze: cel dintâi, pentru ca, pe măsură ce îmbătrânește, să rămână tânăr prin lucrurile bune, mulțumită recunoștinței pentru ceea ce a fost în trecut; al doilea, ca să fie în același timp tânăr și bătrân, neavând teamă pentru viitor.“¹

Promisiunea de păstrare a tinereții cu ajutorul filozofiei mă atrăgea, deoarece aproape zi de zi descopeream neputincioasă semne ale dispariției sinelui meu mai tânăr. Dacă spiritul putea să fie capturat și cultivat, atunci poate că ar fi mai ușor să-i las trupul să se degradeze și să accept inevitabilul. Kevin bărbosul, cel mai în vârstă dintre noi, laconicul instalator existențial, părea să fi obținut deja o tinerețe veșnică și imperturbabilă dedicându-se lucrărilor metafizice. Băieții noștri erau prieteni buni, și, dacă ne întâlneam la aniversarea vreunui puști de cinci ani, nu trebuia niciodată să-mi fac griji c-o să fiu prinsă în enervantele discuții de părinți despre diminețile petrecute în mașină sau despre școală; puteam să mă bazez pe Kevin c-o să dezbatem discret despre Nietzsche și despre constructul autorității, departe de larmă.

Cei mai tineri din încăpere, Nate și Sara, care nu se cunoșteau între ei, amândoi scriitori pe la vreo douăzeci și ceva de ani, relativ nou-veniți în oraș și în viața de adult, păreau deja mult mai maturi decât îmi aminteam să fi fost eu la

1. „Scrisoarea către Menoiceus“, în *Epicur și epicureismul antic: Viața și opera lui Epicur, fragmente doxografice, interpretare, note*, traducere din greacă și latină, studiu introductiv și note de Andrei Cornea, Editura Universității „Al.I. Cuza“ – Humanitas, 2016, p. 263.

vârsta aceea, chiar neînfrigați cu privire la alegerile și parcursul lor în viață. Nate, singura persoană din Wyoming pe care o cunoscusem, îmi fusese student la cursul de scriere de la o universitate din oraș și era atât de inteligent și de pasionat, încât odată am consacrat aproape tot cursul eseului lui despre George Orwell. Nate este scriitor și editor și a trăit în prea multe locuri și prea multe vieți pentru cineva de vârsta lui, bucurându-se de niște ani picarești, fiind DJ în Buenos Aires sau recitând poezii în Salt Lake City. Tăcută și atentă, discretă și cuminte ca basista de blues care era, Sara avea deja o diplomă de master la 24 de ani și nutrea speranțe mari legate de poezie și de importanța acesteia în viața ei.

După uraganul Katrina, New Orleans devenise o trambulină pentru câțiva mileniali care prindeau aripi aici și „experimentau” înainte să se arunce în proiecte mai adecvate din orașe mai rezonabile. Îi văzusem venind valuri-valuri, cu cele mai bune intenții, cu planurile lor post-dezastru finanțate temporar și cu locurile de muncă în sectorul nonprofit. În mod surprinzător, Nate și Sara rămăseseră prin preajmă. Nu știam cum de ajunseseră așa departe atât de tineri, dar Sara trecea prin „criza de 25 de ani” și mi-a spus că era bucurăoasă că fusese invitată în grup. Nu prea înțelegeam conceptul de „criză de 25 de ani”, având în vedere că eu am atribuit tot deceniul ăla unui fel de *criză incipientă a transformării*, petrecută în mare parte prin baruri și-n relații nocive. Eram oarecum invidioasă că se bucurau de beneficiile clubului nostru la o vârstă atât de fragedă. O să le ofere oare vreun avantaj în viață? În ceea ce mă privește, nu-mi doream decât să supraviețuiesc până în weekend.

Am pornit de la ideea de abis. Chiar dacă Ecleziastul și Epicur erau texte didactice și de îndrumare despre cum să-ți trăiești viața, ambele atingeau și tema conștientizării vidului de dincolo de percepția noastră senzorială, adică moartea. Chris a spus că, potrivit anumitor speculații, spiritul Ecleziastului s-ar

putea să fi fost influențat de Epicur și de ceilalți gânditori greci care voiau să se lupte cu natura realității temporale, aici și acum, care nu prea puneau preț pe nemurirea sufletului și pareau să aibă bătăi de cap cu rolul zeităților în viața omului. Ambele texte și-au pus amprenta asupra filozofilor de după aceea și ambele erau considerate radicale, ba chiar periculoase. Epicur a fost demonizat mult timp după ce-a murit. Dante i-a așezat discipolii în mormintele în flăcări din al șaselea cerc al Infernului, rezervat pentru eretici. Și mulți socotesc că ultima parte din Ecleziast, legată de datoria omului de a se teme de Domnul și de a-i păzi poruncile, „căci aceasta este totul pentru om”¹, a fost însăilată mult mai târziu – o încercare de a aduce nihilismul din mesajul cărții în linie cu restul învățăturilor din Biblie care ne-ndeamnă să-i arătăm supunere lui Dumnezeu.

Unul dintre primele lucruri care i-au uimit pe cei din grup a fost familiaritatea noastră neintenționată cu Ecleziastul, una dintre cele mai citate și analizate cărți din Vechiul Testament. Melville se inspiră în mod repetat din ea în *Moby Dick*. Tot de acolo s-a inspirat Hemingway pentru *Fiesta*; Henry James, în *Cupa de aur*; The Byrds², întreaga scenă din „*Turn! Turn! Turn!*” – „Toate își au vremea lor... nașterea își are vremea ei, și moartea își are vremea ei”. Cu toții știm despre „muștele moarte care pot strica și revărsa untdelemnul amestecat”³ și despre „Mâncați, beți și veseliți-vă”⁴. În Miercurea Cenușii, care servește drept pretext pentru sărbătoarea de Mardi Gras, când preotul presară cenușa grunjoasă pe capetele noastre îndurerate, ne întărește acest *memento mori* spunând: „Toate merg la un loc; toate din țărână sunt plămădite și-n țărână se vor

1. Trimitere la Ecleziastul 12:13 (am preluat toate citatele biblice din sursa online bibliacatolică.ro, pentru a păstra referințele catolice ale autoarei).

2. The Byrds, formație de muzică rock din Statele Unite ale Americii.

3. Ecleziastul 10:1.

4. Ecleziastul 8:15.

„întoarce“. Aforismul meu preferat din Ecleziast nu a părut să primească multă susținere, în plan literar sau de altă natură: „Pentru cel care este tovarăș cu cei vii, mai este o speranță, căci este mai bun un câine viu decât un leu mort“¹.

Idea că „Toate sunt deșertăciune“ apare peste tot în Ecleziast – rînd pe rînd înspăimîntătoare, apoi exasperată, apoi resemnată – și este accentul suprem al cărții. Unora dintre noi, cei adunați în living, li s-a părut discordant nihilismul care răzbătea din toate învățămintele, alții l-au socotit eliberator. Oricum ar fi, „Toate sunt deșertăciune“ a devenit gluma serii. Atunci când devii conștient de abis, poți face glume pe seama lui. După o singură oră, disperarea nu ni se mai părea atât de doborâtore. Cei mai mulți păreau deopotrivă relaxați și dornici să pornească marea dezbatere. Câțiva au fost mai mult tăcuți, dar păreau să citească atenți de pe foi; sau poate că respingeau în sinea lor toată tărășenia?

Eu am adus în discuție sfârșitul nuvelei *Arabia* a lui James Joyce, unde cuvântul „deșertăciune“ mi-a marcat pentru prima oară conștiința în adolescență. Tânărul narator este îndrăgostit de sora lui Mangan, care locuiește în capătul străzii. Joyce descrie dragostea pasională a unui adolescent din Dublin, de la începutul secolului xx, adăugând la ornamentațiile catolice pornirile romanțioase: „Îmi închipuiam că-mi duceam potirul în siguranță printr-o mulțime de dușmani. Numele ei îmi venea uneori pe buze, în timpul laudelor și rugăciunilor stranii, pe care eu însumi nu le înțelegeam“². Veneam dintr-o familie catolică, dintr-un oraș catolic, și puteam să mă identific cu naratorul, dat fiind că mă înghesuisem duminică de duminică pe băncile bisericii alături de cei șapte frați și surori, toți născuți într-un interval de opt ani – John, Kristin, eu, gemenii

1. Ecleziastul 9:4.

2. James Joyce, *Oameni din Dublin*, trad. de Radu Paraschivescu, Humanitas Fiction, București, 2012, p. 45.

neidentici Susan și Soren, Amy, gemenele identice Rebecca și Rachel. Stăteam în genunchi în fața lui Dumnezeu împreună cu restul familiei, dar în capul nostru era o harababură de hormoni în galop și de ecouri ale serii precedente.

În *Arabia*, naratorul îndrăgostit pleacă în misiunea de a cumpăra din bazarul arăbesc un cadou exotic pentru sora lui Mangan. După ce unchiul lui îi promisese c-o să-i dea bani de cadou, dar apoi uită și ajunge acasă târziu, naratorul sosește în bazar chiar la ora închiderii. Negustorii își numără banii, luminile din imensa hală se sting în jurul lui. Povestea se termină cu o revelație: „Ridicându-mi privirile spre beznă, m-am văzut ca o făptură îmboldită și batjocorită de propria deșertăciune; iar ochii îmi ardeau de durere și de furie“¹. Ca adolescentă, m-am lăsat instinctiv impresionată de cadența percutantă a muzicalității și a sensului, de semnificațiile poetice. Ca adult încă impregnat la cote alarmante de melancolia și disprețul de sine adolescentine, mă gândeam citind rândurile acelea: *O, doamne, iată-mă aici, tot cu mâna goală, tot privind în beznă!*

Măcar acum bezna devenise familiară, prinsă între granițele responsabilităților de om mare și ale experienței, dar păstrând contururile acelea vagi, de alean, de frustrare și de căutare. Așa cum am redescoperit în seara primei noastre întâlniri, se pare că toate discuțiile mai lungi despre căutarea sensului ajung inevitabil la „dorință“, holograma aceea opulentă, creând astfel o avalanșă de înflorituri pe subiect, precum urmează:

— Trăim mereu cu teama că dorințele n-o să ni se îndeplinească.

Sau:

— Trăim mereu cu teama că vom pierde dorința.

Sau:

1. *Ibidem*, p. 50.

— Plăcerea înseamnă sfârșitul dorinței, plăcerea înseamnă sfârșitul plăcerii.

Sau:

— Ești doar o fantasmă înfometată, nimic altceva decât spirit și dorință; ești nesățios.

Sau:

— Dar cum rămâne cu dorința preconfeționată, cu lumea publicității care ne spune ne-ncetat ce-ar trebui să ne dorim?

Alunecam ușor în melodramatic, dar, indiferent cât de înflăcărată devenea discuția noastră, referințele la materialism păreau inevitabile, de parcă nu ne puteam desprinde de *lucruri*. Trăitori într-o țară dezvoltată, în secolul XXI, prinși cum suntem într-un vârtej al deșertăciunilor, cum ne-am putea aștepta oare să ne eliberăm spiritul?

Case, director de șantier, scriitor și fost instalator, tot aducea vorba despre cât de atașată era o fostă iubită a lui față de o pereche de pantofi și cum nu a putut s-o consoleze după ce-i fuseseră distruși în timpul unei furtuni. Kevin era de părere că nu era nimic nelalocul lui în toată povestea, pentru că așa se întâmplă mereu cu subiectivitatea durerii. Dar Case nu a putut trece peste episod, deși tipa era foarte atrăgătoare, întrucât pățania avusese loc imediat după Katrina, când întregul oraș suferea de pe urma atâtor pierderi cu adevărat mari.

Case era unul dintre puținii membri ai clubului pe care eu și Brad i-am întâlnit în calitate de cuplu, cu puțin înainte să ne căsătorim, și părea a fi doar în trecere prin New Orleans, după ce trăise cam pretutindeni, făcând un masterat în Mississippi, petrecându-și primii ani ai tinereții în sud-vestul țării, iar copilăria în Alaska. Dar, după uraganul Katrina, Case n-a mai plecat, ci s-a implicat cu totul în reconstruirea orașului – din punct de vedere intelectual, artistic și efectiv – cu aceeași dăruire ca în mai tot ce făcea. Practica yoga pentru instalatori, cum îi spunea el, și scria când și când poezii și povești pe grinzile caselor pe care le construia.

În timp ce Case se lupta să reclădească orașul, eu, împreună cu el, cu Brad și cu Susan, sora mea, am înființat o asociație nonprofit care organiza evenimente pentru comunitate – lecturi, spectacole de artă – în orașul aproape pustiu. În aceeași perioadă nebunească și plină de speranțe, am cunoscut-o și pe noua iubită a lui Case, Nina, care avea propriile-i proiecte, construind care alegorice și marionete supradimensionate, într-o școală uriașă și abandonată, rechiziționată de câteva zeci de artiști. Tatuată și cu ochii albaștri, dură, cu bucle lungi și blonde, Nina stătea lângă Case pe canapea, aruncând priviri fioroase la foile ei. Toată lumea încerca să schimbe subiectul de la povestea cu fosta prietenă și cu pantofii, dar Case o tot arunca în conversație ca pe un bumerang.

Atât Ecleziastul, cât și Epicur avertizaseră cu privire la primejdiile materialismului, care au adus planeta și oamenii, inclusiv pe prietenul nostru Case, într-un punct critic. Se pare că, de când omenirea nu mai migrează, de când ne-am stabilit într-un loc și am început să facem vase din lut unde să ne ținem lucrurile, sufletele noastre nu și-au mai găsit liniștea. Propovăduitorul era cu deosebire „indignat” de asta și susținea că, deși a avut de toate în timpul vieții – case, argint și aur, „și proprietăți de regi”¹, livezi, podgorii, sclavi și sclave, cântăreți și cântărețe –, nimic nu a contat, *toate sunt deșertăciune*, pentru că oricum va muri, iar după ce moare, toată truda lui va fi lăsată celui de după el. *Sunt aici să vă spun*, zice el practic, *că nici nu merită să vă osteniți*.

Pe Nina, deja furioasă, o enerva la culme tonul condescendent al Ecleziastului. Nina era un om independent, avea țeluri și ambiții și umbla prin toată lumea ca să și le atingă, și mă întrebam adeseori cum se împăcau ea și Case.

— Mii și mii de ani la rând, bătrânii ne-au spus ce-i mai bine pentru noi – devine obositor și plictisitor. Nu mai bine

1. Trimitere la Ecleziastul 2:8, respectiv 2:7.

să ne batem capul și să aflăm singuri? Dacă fie și unul singur dintre lucrurile alea a alinat chinul conștiinței de muritor, un ulcior de argint, un sclav sau un cântăreț, câțiva pomi fructiferi, n-ar merita oare osteneala?

Cât a vorbit Nina, Susan încuviința din cap. Acceptase cu entuziasm invitația în club, pentru că tocmai trecuse printr-un divorț dificil și suferea și de pe urma altor traume îndelungate. Rareori lăsa impresia c-ar fi obosită și, în orice caz, mi se părea suspect de veselă. Crescuserăm împreună, eram apropiate ca vârstă, și era plăcut să am în acea încăpere un om cu care să pot comunica dincolo de cuvinte, cineva de-aceiași sânge cu mine, care a îndurat aceleași capricii ale unei copilării între mulți frați, pierderea pe veci nemângâiată a celor două surori și boala tatălui nostru, care ne provoca anxietate lună de lună, șovăind între un licăr de speranță și frică.

— Poate că Propovăduitorul avusese pur și simplu prea multe lucruri, a spus Susan. Asta pare să-i spună și Epicur regelui Menoiceus. Plăcerea adevărată ți-o dau lucrurile puține și bune, nu lucrurile multe.

Aceasta era definiția lui Epicur pentru plăcere, care însemna pentru el doar a fi lipsit de „tulburare sufletească”¹, tema de interes pentru Ellen. Ellen e artistă și lucrează câteodată cu Brad în domeniul decorurilor pentru filme; are trăsături bine conturate și elegante și un accent din sudul Alabamei, care-i lungește atât de tare cuvintele, încât par să capete alt sens.

— Dar este bine să ai sufletul netulburat? Chiar e de dorit să nu ne tulbure *absolut nimic*?

Câțiva dintre cei din încăpere, mai ales Ellen cea pasionată și necruțătoare, eram foarte atașați de suferință, văzând-o adesea ca pe o reacție adecvată la starea de a fi om și de a relaționa cu alți oameni.

1. V. Epicur, „Scrisoarea către Menoiceus”, ed. cit., p. 269.

— Existențialiștii precum Sartre, am subliniat eu, susțineau că „suferința este firească pentru om. Înseamnă, astfel, că omul care se implică și își dă seama că nu este doar persoana care alege să fie, ci și un legiuitor care, în același timp, face o alegere atât pentru întreaga omenire, cât și pentru sine, nu poate să scape de sentimentul responsabilității sale profunde și complete”.

Am citit cu voce tare citatul din *A Concise Dictionary of Existentialism*¹, o carte subțire și gri, cu pagini friabile și șifonate, publicată în 1960. În timpul discuției noastre, când nu-mi puteam articula gândurile sau mă simțeam paralizată de carențele mele intelectuale ori când vinul îmi încetinea conexiunea dintre minte și gură, dicționarul era sprijinul meu. Îl găsisem cu câțiva ani în urmă, în timpul masteratului, când am ajutat la vânzarea unui magazin vechi și dărăpănat din Cartierul Francez. Am sortat cărțile ferfenițoase, înnegrite de fum, pe care avocatul pentru care lucram le credea blestemate: proprietarul răposat, un dubios colecționar de cărți, nu fusese un om foarte bun la suflet. Întâmplări nefaste, printre care, cel mai recent, un incendiu misterios într-o boxă adiacentă, aveau loc în preajma cărților. Colecționarul avusese, se pare, iubiți tineri care se dădeau drept studenți și furau cărți vechi și prețioase din bibliotecile universitare din oraș. După cum mi-a mai spus avocatul, colecționarul îl împușcase și îl omorâse pe unul dintre ei, pretinzând că-l confundase cu un hoț. De fiecare dată când dădeam peste un volum vechi de trei sau patru sute de ani cu o tăietură zimțată și dreptunghiulară pe cotorul gros unde se poate să fi fost numărul de înregistrare, mă întrebam dacă nu cumva avea legătură cu iubitul ucis.

Intrările alfabetice din *A Concise Dictionary of Existentialism* încep cu „Americanism” — „un ansamblu monstruos

1. Ralph Winn, *A Concise Dictionary of Existentialism: Kierkegaard, Jaspers, Marcel, Heidegger, Sartre, de Beauvoir*, Philosophical Library, 1960.